

بازنمایی نظام سیاسی جمهوری اسلامی و سلطنت پهلوی در شبکه

تلویزیونی «من‌وتو» (تحلیل گفتمان انتقادی چهار مستند شبکه

«من‌وتو»)

سبحان یحیای^۱، حامد سیف^۲

تاریخ دریافت: ۰۱/۹/۱۰، تاریخ تایید: ۰۲/۲/۲۴

چکیده

پژوهش حاضر با اتکا به نظریه تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف و همچنین مفاهیم نظری چون «بازنمایی» به بررسی چهار مستند از شبکه «من‌وتو» پرداخته است. (مستند ۱۲۴، مستند پرواز ۷۵۲، مستند شهبانو و مستند شاهد تاریخ). نتایج پژوهش نشان می‌دهد که این شبکه، بدون توجه و اتکا به استناد داده‌های عینی، با بازنمایی مثبت حکومت پهلوی، گفتمان پهلویسم را با مقوله‌هایی چون آزادی بیان و عناصر آن شامل، آزادی‌های فردی و اجتماعی، آزادی عقیده، آزادی مطبوعات و آزادی رسانه‌ها، اصالت بخشیدن به احزاب و تکثرگرایی، استقلال قوا و روابط سیاسی دوستانه با جوامع بین‌المللی، بازنمایی می‌کند؛ همچنین این شبکه با هدف ایجاد شکاف بین دولت-ملت به بازنمایی منفی حکومت جمهوری اسلامی و ارکان آن از جمله، ولایت فقیه، سپاه پاسداران و شورای نگهبان می‌پردازد و در نهایت این شبکه درصد بوده تا هویت شهروند ایرانی را به‌عنوان سوژه‌ای برساخته شده معرفی کند که محصول فرهنگ و تمدن ایرانی - باستانی است که به‌اجبار و به‌وسیله دستگاه‌های ایدئولوژیک گفتمان جمهوری اسلامی، هویت جعلی ایرانی - اسلامی را به‌عنوان هویتی بیگانه و تحمیلی پذیرفته است.^۳

واژگان کلیدی: تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف، بازنمایی، گفتمان جمهوری اسلامی، گفتمان پهلویسم، شبکه تلویزیونی «من‌وتو»

۱ استادیار دانشکده علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی yahyaei.sobhan@gmail.com

۲ دانشکده ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی تهران (نویسنده مسئول) hamed.seyf.scs@gmail.com

۳ این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده مسئول می‌باشد که در آن ۱۴ مستند از تولیدات شبکه «من‌وتو» را مطالعه و بررسی نموده است.

مقدمه و بیان مسئله

رسانه‌ها بر شناخت و درک عموم از جهان تأثیر می‌گذارند، به این معنا که آگاهی و ذهنیت مردم نسبت به جهان بستگی به محتوایی دارد که از رسانه‌ها دریافت می‌کنند؛ زیرا رسانه‌ها واسطه و میانجی بین آگاهی‌های فردی و ساختارهای گسترده‌تر اجتماعی و سازنده معنا هستند؛ رسانه‌ها همچون آینه برای انعکاس واقعیت عمل نمی‌کنند، بلکه برساخت اجتماعی واقعیت تأثیر می‌گذارند. بازنمایی‌های رسانه‌ای از این لحاظ مهم هستند که شناخت و باور عمومی را شکل می‌دهند، بنابراین بازنمایی رسانه‌ای معناسازی خنثی و بی‌طرف نیست، چراکه هرگونه بازنمایی ریشه در گفتمان و ایدئولوژی دارد که از آن منظر بازنمایی صورت می‌گیرد (مهدی زاده، ۱۳۸۷: ۱۰-۱۱). آنچه در این پژوهش مقصود است نقش شبکه «من‌وتو» در بازنمایی گفتمان پهلوی و جمهوری اسلامی ایران است چراکه پژوهشگر معتقد است که جامعه ایران بعد از انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ با تهدیدها و تحریم‌های مختلفی از سوی غرب مواجه و اکنون این وضعیت به دلایل مختلفی از جمله فشارهای اقتصادی، رخدادهای اجتماعی اخیر، تحریم‌ها، اختلاس‌ها و نابرابری‌های اجتماعی و عواملی چون اتفاقات سال ۹۶، حوادث آبان ۹۸، سقوط هواپیمای اوکراینی، اعتراضات تابستان و پاییز ۱۴۰۰ در اصفهان و خوزستان، نارضایتی مشاغل و اصناف چون کارگران، فعالان محیط‌زیست، فرهنگیان و ... تا جایی ادامه پیدا کرده است که حکومت و جامعه ایرانی را در وضعیت تاریخی شکننده و بحرانی قرار داده است. در این میان شبکه فارسی‌زبان «من‌وتو» علاوه بر جهت‌دهی به افکار عمومی، هم‌زمان به بازنمایی منفی حکومت جمهوری اسلامی ایران و بازنمایی مثبت و معرفی حکومت پهلوی به‌عنوان ناجی ایران و ایرانی از شرایط فعلی پرداخته است. پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد که بین سال‌های ۸۷ تا ۹۵ در حدود ۴۲ درصد شهروندان ایرانی مخاطب تلویزیون‌های ماهواره‌ای بوده‌اند که در این میان شبکه فارسی‌زبان «من‌وتو» در سال‌های بین ۹۰ تا ۹۵ بیشترین بیننده را به خود اختصاص داده است و از طرفی بیش از ۷۰ درصد مخاطبان شبکه‌های فارسی‌زبان در سال ۹۵ برنامه‌های شبکه «من‌وتو» را تماشا کرده‌اند (علیزاده و زردار، ۱۳۹۶: ۳۲-۳۳). این شبکه که در دهه اخیر به خرده‌گفتمانی در برابر گفتمان جمهوری اسلامی و اقدامات آن بدل شده است، طبق تحقیقات انجام‌شده با ساخت برنامه‌های تولیدی جذاب و سرگرم‌کننده، علاوه بر مصرف رسانه‌ای مخاطبان، به دلیل تولید محتوای سیاسی، گفتمانی، فرهنگی، علمی، تاریخی و ... توانسته است مخاطبان را به سمت خود جذب و بر آن‌ها تأثیرگذار باشد. با این تفاسیر، مطالعه گفتمان شبکه «من‌وتو» و

توجه به شیوه‌های برجسته‌سازی و غیریت‌سازی آن از طریق بررسی محتوای برنامه‌های تولیدی (مستندات سیاسی) این شبکه در خصوص پهلویسم یک ضرورت است؛ چراکه اگر شبکه‌ای چون «من‌وتو» می‌تواند در عین نوپا بودن و در مدت‌زمان کمی آن‌قدر محبوب شود که بیشترین مخاطب شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای را به خود اختصاص دهد، می‌تواند با بهره‌گیری از گفتمانی جدید بر همان مخاطبان تأثیرگذار باشد که بتواند ارزش‌ها، دیدگاه‌ها و جهان‌بینی مشترکی را در ذهن آن‌ها بکارد (نظریه کاشت)؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش حول چگونگی بازنمایی پهلویسم و جمهوری اسلامی از مواضع گفتمانی شبکه «من‌وتو» می‌چرخد و هدف این تحقیق، شناسایی مواضع گفتمانی شبکه «من‌وتو»، شناسایی روش‌های به حاشیه راندن گفتمان جمهوری اسلامی و شناسایی روش‌های برجسته‌سازی گفتمان پهلویسم در شبکه «من‌وتو» می‌باشد.

سؤالات محوری این مقاله، عبارتند از؛

شبکه «من‌وتو» چگونه گفتمان‌های جمهوری اسلامی و پهلویسم را بازنمایی می‌کند؟ «خود» و «دیگری» در شبکه «من‌وتو» چه کسانی هستند و بازنمایی آن‌ها چگونه صورت می‌پذیرد؟ و سازوکارهای منازعه گفتمانی جمهوری اسلامی و پهلویسم در شبکه «من‌وتو» چگونه صورت می‌گیرد؟

پیشینه پژوهش

در این بخش ده عنوان پژوهش شامل ۵ پژوهش داخلی و ۵ پژوهش خارجی انتخاب شده‌اند که به خلاصه‌ای از آن‌ها در زیر اشاره می‌شود.

- سلطانی و قریشی (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی «من‌وتو»» و با اتکا به نظریه و روش «تحلیل گفتمان لاکلاو و موفه» به این نتیجه دست‌یافته‌اند که مردم، تساهل و مدارا، تجربه‌های جدید، خوش‌گذرانی و فرهنگ و هنر به‌عنوان دال‌های مرکزی برنامه‌های شبکه «من‌وتو» بازنمایی هویت‌های گفتمانی «مردم ایران» و «حکومت جمهوری اسلامی ایران» به‌عنوان بیشترین هویت‌های گفتمانی بازنمایی شده‌اند.

- شهاب (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل محتوای برنامه اتاق خبر شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو» و با استفاده از نظریه «برجسته‌سازی» و روش «تحلیل محتوا» به این نتیجه

دست‌یافته است که برنامه اتاق خبر «من‌وتو» با استفاده از تکنیک‌هایی چون برجسب زدن، پاره حقیقت‌گویی، انتقال، تظاهر به بی‌طرفی، گزینشگری و چینش هدفمند اخبار و ... در پی تقویت انگاره «بحرانی بودن اوضاع سیاسی و اقتصادی» کشور است.

- ایازی (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی بازنمایی هویت ایرانی در شبکه فارسی‌زبان «من‌وتو» و با تکیه به نظریات و روش «نظریات تحلیل گفتمان انتقادی ون دایک، فرکلاف و لاکلاو و موفه» به این نتیجه رسیده است که تحلیل درون‌متنی و برون‌متنی شبکه «من‌وتو» ارتباط این شبکه را با گفتمان سیاسی پهلویسم و در نتیجه نظم گفتمان هویتی موجود در آن آشکار می‌کند؛ همچنین ابعاد گفتمان هویت ایرانی که مفصل‌بندی این گفتمان را شکل می‌دهند، در این شبکه عبارت‌اند از: باستان ستایی، ناسیونالیسم عرب ستیز، سکولاریسم، التزام به معیارهای فرهنگ غربی و دال مرکزی در این گفتمان، شاه محوری با محوریت شاهنشاهی محمدرضا پهلوی است که سایر ابعاد این گفتمان در سایه‌سار آن معنا می‌یابد.

- بزم آور (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان «مطالعه بازنمایی ایران در دوره پهلوی دوم و جمهوری اسلامی در مستندهای سیاسی شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو» و با استفاده از نظریات مربوط به «بازنمایی» و روش «تحلیل محتوای کیفی با مدل ۸ مرحله‌ای «مایرینگ» به این نتیجه رسیده است که این شبکه به بازنمایی مثبت حکومت پهلوی دوم و بازنمایی منفی جمهوری اسلامی پرداخته است.

- نزاکتی و اسد زاده (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان «سیاست-سرگرمی در شبکه «من‌وتو» و با اتکا به نظریه «تحلیل گفتمان انتقادی ون دایک» به این نتیجه دست یافته‌اند که شبکه «من‌وتو»، در تلاش برای ترویج و هژمونیک ساختن گفتمان رژیم پهلوی و سلطنت‌طلبان و بدین ترتیب، بخشی از پروژه جنگ نرم رسانه‌ای با جمهوری اسلامی ایران است.

- حسن خان و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان «ترامپ و مسلمانان: تجزیه و تحلیل انتقادی گفتار اسلام هراسی در توئیت‌های منتخب دونالد ترامپ» و با اتکا به نظریات و روش «تحلیل گفتمان انتقادی مایر و ون دایک» به این نتیجه دست یافته‌اند که ترامپ از زبان بلاغی برای حذف افراد دارای هویت‌های قومی مختلف، به‌ویژه مسلمانان، از طریق زبان عوام‌فریبانه استفاده می‌کند تا تفاوت «ما» در مقابل «آن‌ها» را ایجاد کند.

- طرطوری (۲۰۲۰) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی ایدئولوژی انتشارات آنلاین: انتشارات آنلاین خاورمیانه» و با اتکا به نظریه و روش «تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف» به این نتیجه رسیده است که نشریات آنلاین بازنمایی مثبتی از کشور مورد تأمین بودجه خود و بازنمایی منفی از سایر کشورها ارائه می‌دهند.

- غوری و اومبر (۲۰۱۹) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی ماهیت بازنمایی اسلام و مسلمانان در مطبوعات استرالیا» و با اتکا به نظریه و روش «تحلیل گفتمان انتقادی ون دایک» به این نتیجه رسیده‌اند که هر دو روزنامه در سرمقاله‌های خود در مورد اسلام و مسلمانان گفتمان کاملاً متضادی ارائه کرده‌اند. The Age اسلام و مسلمانان را مثبت و مطلوب نشان می‌دهد در حالی که The Australian اسلام و مسلمانان را به شیوه‌ای انتقادی و منفی بازنمایی کرده است.

- عبدالمجید (۲۰۱۹) در پژوهشی تحت عنوان «رسانه و ایدئولوژی در خاورمیانه: تحلیل گفتمان انتقادی» و با اتکا به نظریه و روش «روش تحلیل گفتمان انتقادی ون دایک» به این نتیجه دست یافته است که برنامه‌های سیاسی محلی بر گفتمان و سیاست‌های تحریریه هر یک از شرکت‌های رسانه‌ای مورد مطالعه، تأثیر آشکار داشته است

- حسن (۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان «زبان، رسانه و ایدئولوژی: تحلیل گفتمان انتقادی عناوین خبرنامه پاکستان و تأثیر آن بر بینندگان» و با اتکا به نظریه و روش «روش تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف» به این نتیجه رسیده است که عناوین خبری پاکستان مملو از ایدئولوژی‌ها و روابط قدرت متفاوت است، در مقابل، پاسخ بینندگان نشان می‌دهد که آن‌ها نسبت به سرفصل‌های سرگرمی، اغراق‌آمیز، ناعادلانه و نسبتاً آموزنده کانال‌های خبری علاقه‌مند نیستند.

با توجه به تحقیقات انجام گرفته، اگرچه نتیجه کلی و صریح پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌ها در بازنمایی مثبت حکومت پهلوی و بازنمایی منفی جمهوری اسلامی تشابه دارد اما آنچه تفاوت این پژوهش را با سایر پژوهش‌ها متمایز می‌کند پرداختن به دو مستند جدید با محوریت دو اتفاق جنجالی اخیر است که پس از ترور سردار سلیمانی و سقوط هواپیمای اوکراینی رخ می‌دهد که تاکنون در هیچ پژوهشی به آن‌ها پرداخته نشده است. همچنین در پژوهش‌های پیشین تمرکز بر برنامه‌های تولیدی شبکه «من‌وتو» و تأکید بر بازنمایی ایران و هویت ایرانی، سیاست و سرگرمی، اخبار، مطبوعات و رسانه‌ها است؛ در صورتی که در پژوهش حاضر به صورت خاص و ویژه،

به نحوه بازنمایی دو گفتمان پهلویسم و جمهوری اسلامی با روش نورمن فرکلاف مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است.

ادبیات نظری

تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف

تحلیل گفتمان انتقادی سیر تکوینی تحلیل گفتمان در مطالعات زبان‌شناختی است که به لحاظ نظری و روش‌شناختی، تحلیل گفتمان را از حد توصیف صرف داده‌های زبانی فراتر می‌برد و فرآیندهای ایدئولوژیک مؤثر بر شکل‌گیری گفتمان، مناسبات زبان با قدرت و روابط سلطه، پیش‌فرض‌های حامل بار ایدئولوژیک و نابرابری‌های گفتمانی را در کانون توجه قرار می‌دهد (باستانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۸۱-۸۲). در رویکرد فرکلاف، گفتمان به واسطه ساختارها شکل می‌گیرد؛ اما خود در شکل‌دهی دوباره ساختارها و تغییر و بازتولید آن‌ها نیز سهم دارد. این ساختارها به‌طور بی‌واسطه ماهیتی گفتمانی و ایدئولوژیک دارند (مانند نظم‌های گفتمان، رمزها و عناصر آن‌ها، همچنین واژه‌ها یا آداب نوبت‌گیری در گفت‌وگو)؛ اما ساختارهای سیاسی و اقتصادی، مناسبات بازار، روابط مبتنی بر جنسیت، روابط موجود در دولت و نهادهای جامعه مدنی مانند آموزش و پرورش را به‌طور غیرمستقیم در خود جای می‌دهند. رابطه گفتمان با این‌گونه ساختارها و روابط فرا گفتمانی رابطه‌ای صرفاً بازنمایانه نیست؛ بلکه پایه‌ای و ماهوی هم هست (فرکلاف، ۱۳۸۹: ۹۷).

فرکلاف گفتمان را مجموعه به هم تافته‌ای از سه عنصر عمل اجتماعی، عمل گفتمانی (تولید، توزیع و مصرف متن) و متن می‌داند و بر آن است که تحلیل یک گفتمان خاص، تحلیل این سه بعد و روابط میان آن‌ها را طلب می‌کند (همان ۹۷-۹۸). در نظر فرکلاف، تحلیل گفتمان انتقادی، روشی است که در کنار سایر روش‌ها برای بررسی تغییرات فرهنگی و اجتماعی به کار می‌رود؛ همچنین این روش مرجعی است که در ستیز علیه سلطه و استثمار کاربرد دارد (همان، ۷۰). در این روش برخلاف تحلیل‌های زبان‌شناسانه، دیگر فقط با عناصر نحوی و لغوی تشکیل‌دهنده جمله به‌عنوان اصلی‌ترین مبنای تشریح معنا، یعنی «زمینه متن» سرکار نداریم؛ بلکه فراتر از آن با عوامل بیرون از متن، یعنی بافت موقعیتی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، ارتباطی و غیره روبرویم؛ بنابراین، تحلیل گفتمان چگونگی تبلور و شکل‌گیری معنا و پیام‌های

واحدهای زبانی را در ارتباط با عوامل درونی زبانی (زمینه متن) و عوامل برون زبانی مثل زمینه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی مطالعه می‌کند (لطفی پور، ۱۳۷۲: ۱۰).

به نظر فرکلاف، این تحلیل باید در سه مرحله توصیف، تفسیر و تبیین انجام گیرد:

الف. توصیف: به لحاظ عملیاتی در این مرحله باید به این نکات توجه کرد:

توصیف بخشی است که در آن ارزش‌های تجربی، رابطه‌ای و بیانی موجود در متن در دو سطح واژه و دستور زبان بررسی می‌شود. برای تحلیل یک متن پیش از هر چیز باید توجه داشت که موضوع پیام در انتخاب گونه زبانی، نقشی اساسی بر عهده دارد. هر موضوعی به‌ناچار گونه زبانی خاصی را می‌طلبد (پهلوان نژاد و ناصری مشهدی، ۱۳۸۷: ۴۱). در توصیف یک متن در سه سطح واژگان، دستور و ساخته‌ای متنی بررسی می‌شود (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۱۶۹). در مرحله بررسی ارزش‌های رابطه‌ای مواردی از قبیل: عبارات دال بر حسن تعبیر و کلمات رسمی یا محاوره‌ای بررسی می‌شود (همان، ۱۷۸). در این بخش به استعاره‌ها می‌پردازیم، منظور از استعاره مفهومی است که همچون ابزاری مفید، نقش مهمی در شناخت و درک پدیده‌ها و امور دارد و در حقیقت یک مدل فرهنگی در ذهن ایجاد می‌کند که زنجیره رفتاری طبق آن برنامه‌ریزی می‌شود (Lakoff, G & Johnson, 1980: 244).

۱. واژگان

واژگانی که بر ارزش‌های تجربی دلالت دارند، کدام‌اند؟

واژگانی که محل منازعات ایدئولوژیک هستند، کدام‌اند؟

۲. ساختارهای دستوری

ساختارهای دستوری حاوی کدام ارزش‌های رابطه‌ای است؟

آیا ضمایی مانند ما و شما وجود دارد؟ (فرکلاف، ۱۳۸۹: ۱۷۰).

۳. ساختارهای متن

ب- سطح تفسیر

در این مرحله با استفاده از ویژگی‌هایی که از مرحله پیش به‌دست آمده است، به تفسیر

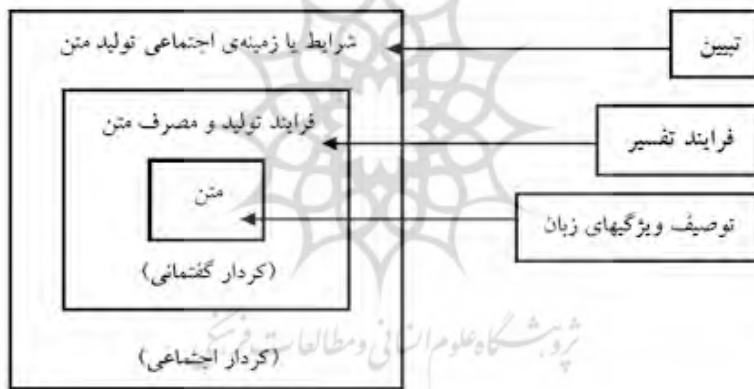
پرداخته می‌شود. تفسیر متن شامل دو مرحله است:

۱. تفسیر متن: معنای کلام، انسجام موضعی و ساختار متن؛

۲. تفسیر زمینه متن: دو مرحله دارد: «زمینه موقعیتی» یعنی ارتباط متن با موقعیت فیزیکی و شرایط طرفین گفت‌وگو، پیش‌فرض‌ها و تداعی‌ها؛ زمینه میان‌گفتاری با توجه به «زمینه بینامتنی»، یعنی ارتباط با گفتمان‌های جاری در تعامل گفتاری است. در مرحله تفسیر بافت، چهار بعد اصلی هر گفتمان و چهار پرسش مرتبط با هر بعد در نظر گرفته می‌شود: ۱- محتوا: ماجرا چیست؟ ۲- فاعلان: چه کسانی درگیر ماجرا هستند؟ ۳- روابط: روابط میان آن‌ها چیست؟ ۴- پیوندها: نقش زبان در پیشبرد ماجرا چیست؟

ج- سطح تبیین

در سطح تبیین، گفتمان به‌عنوان بخشی از یک فرآیند اجتماعی بررسی می‌شود در حقیقت در سطح تبیین رابطه میان متن و ساختارهای اجتماعی را نشان می‌دهد؛ هم ساخته‌شدن گفتمان توسط ساختارها و هم تأثیر خلاقانه گفتمان بر تغییر ساختارها (بشیر، ۱۳۹۹: ۱۰۴-۹۶).

شکل شماره ۱: الگوی سه لایه‌ای تحلیل گفتمان انتقادی (فرکلاف، ۱۹۸۵)

تعریف مفاهیم

الف- گفتمان^۱

یورگنسن و فیلیپس، گفتمان را این‌گونه تعریف می‌کنند: گفتمان شیوه‌ای خاص برای سخن گفتن درباره جهان و فهم آن است (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۹۴: ۱۸). درحالی‌که تعاریف متفاوتی از گفتمان و تحلیل گفتمان شده است، باین‌حال اجماع روشنی در باب چیستی گفتمان و نحوه

1 discourse

عملکرد و تحلیل آن و نیز توافق عامی در باب تحلیل گفتمان وجود ندارد (فاضلی، ۱۳۸۳: ۸۴). یک گفتمان مجموعه‌ای از معناها، استعاره‌ها، بازنمایی‌ها، ایماژها، داستان‌ها، گفته‌ها و مواردی از این دست اشاره دارد که در کنار یکدیگر نسخه‌ای خاص از رویدادها را می‌سازند. هر آنچه را که افراد می‌گویند یا می‌نویسند را می‌توان به‌عنوان نمونه گفتمان‌ها و رخدادهایی تصور کرد که به گفتمان‌های خاصی فرصت ساخت رویدادی به یک سبک خاص را می‌دهد.

ب- بازنمایی

«بازنمایی» تولید معنا از طریق چارچوب‌های مفهومی و گفتمانی است. از دیدگاه هال ما جهان را از طریق بازنمایی می‌سازیم و بازسازی می‌کنیم، بازنمایی شیوه‌ای است که از طریق آن ما واقعیت را واجد معنا می‌سازیم؛ همچنین معنایی که درباره خودمان و دیگران و جهان پیرامونمان ایجاد می‌کنیم، از طریق بازنمایی با یکدیگر سهیم می‌شویم یا مورد مجادله قرار می‌دهیم (مهدی زاده، ۱۳۸۷: ۱۷). از آنجایی که رسانه‌ها فراگیرترین نهاد تولید، بازتولید و توزیع معرفت و آگاهی در جهان جدیدند، می‌توان محتوای آن‌ها را منبع معنای قدرتمندی درباره جهان اجتماعی دانست؛ بنابراین بازنمایی رسانه‌ای از این لحاظ مهم است که شناخت و باور عمومی را شکل می‌دهد. با توجه به نسبت گفتمان و بازنمایی، محتوای رسانه‌ای بازنمایی روابط قدرت نابرابر (نژادی، جنسیتی، فرهنگی و ...) در جهان است. از طرفی بازنمایی ریشه در گفتمان و ایدئولوژی‌ای دارد که از آن منظر بازنمایی صورت می‌گیرد (همان، ۱۱).

ج- گفتمان پهلویسم

گفتمان پهلویسم، گفتمان و ایدئولوژی رسمی کل دوران سلطنت پهلوی پدر و پسر (رضاشاه و محمدرضا شاه) است. در گفتمان پهلویسم، اسلام نه تنها به‌منزله یک دال برتر کنار گذاشته می‌شود، بلکه به مثابه یک «ایدئولوژی امپریالیستی بیگانه» پنداشته می‌شود (سعید، ۱۳۷۹: ۷۴-۷۳). پهلویست‌ها، اسلام را به‌عنوان دگر ایدئولوژیک، مسلمان ایرانی را به‌عنوان دگر درونی و اعراب را به مثابه دگر بیرونی خود تعریف کردند و سعی نمودند جغرافیای انسانی خود را جایی در درون مدار و حریم گفتمان غرب جستجو و تثبیت کنند (تاجیک، ۱۳۷۷: ۸۶).

د- گفتمان جمهوری اسلامی

در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران این‌گونه می‌خوانیم: جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی

است... وسایل ارتباط جمعی (راديو - تلویزیون) بایستی در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی جداً پرهیز کند (وبسایت شورای نگهبان، ۱۳۹۹).^۱

در اصل ۱۵۲ قانون اساسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است و در اصل ۱۵۳ قراردادهای منجر به سلطه بیگانه بر منابع کشور ممنوع اعلام شده است. در مورد «دیگری»های دشمن آمریکا و اسرائیل را به‌عنوان دو دولت که هیچ‌گاه رابطه به شکل عادی به آن‌ها باز نمی‌گردد یا شکل نمی‌گیرد باید در نظر گرفت و این در حالی است که کشورهایی چون فلسطین، سوریه و لبنان، عراق و به‌صورت کامل‌تر «هلال شیعی»^۲ به‌عنوان اصلی‌ترین «خود»های جمعی ایران در نظر گرفته می‌شوند (همان، ۵۵). در کل می‌توان این‌طور نتیجه گرفت که جمهوری اسلامی حکومتی است که بر نظام ولایت‌فقیه مبتنی است و در عین حال نظر و رأی مردم را از طریق انتخابات دارد (آجیلی، ۱۳۸۹: ۱۳۹-۱۳۵).

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از «مستندات تولیدی شبکه «من‌وتو» و با روش تجزیه‌وتحلیل کیفی داده‌ها، روش‌شناسی تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف را اختیار می‌کند. پس از شناسایی دال‌های موردنظر آن‌ها را در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین در تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف قرار داده و سپس جمع‌بندی صورت می‌پذیرد. با توجه به اینکه این مستندات این شبکه در دسته‌بندی‌های علمی، فرهنگ و هنر، حیات‌وحش، سیاسی/ اجتماعی، تاریخی، کم‌دی، سریال و سرگرمی است با شیوه نمونه‌گیری تعمدی، هدف‌دار یا قضاوتی دست به انتخاب نمونه می‌زنیم؛ اما سؤال این است که چگونه مستنداتی را که به‌صورت مستقیم یا ضمنی گفتمان جمهوری اسلامی ایران و گفتمان پهلویسم را بازنمایی می‌کنند شناسایی کرده‌ایم؟ پاسخ این است که با کلیک بر روی هر مستند خلاصه‌ای

از موضوع آن مستند نمایش داده می‌شود. بدین ترتیب، چهار مستند که دارای ویژگی‌های مدنظر بودند به‌عنوان نمونه انتخاب گردیدند. همان‌طور که پیش‌تر گفته شد دو مستند «۱۲۴» و «پرواز ۷۵۲» که ماجرای ترور سردار قاسم سلیمانی و سقوط هواپیمای اوکراینی را روایت می‌کنند تاکنون در هیچ پژوهشی تحلیل و تفسیر نشده‌اند.

جدول شماره ۱: مستندهای انتخابی و نوع گفتمان بازنمایی شده

گفتمان بازنمایی شده		نام مستندها	ردیف
گفتمان پهلویسم	گفتمان جمهوری اسلامی		
	*	پرواز ۷۵۲	۱
*		شاهد تاریخ	۲
	*	۱۲۴	۳
*		شهبانو	۴

یافته‌ها

در این قسمت و خصوصاً در سطح توصیف (ارزش‌های تجربی، رابطه‌ای و بیانی) مهم‌ترین و بحث‌برانگیزترین جملات و متون خاصی که حاوی مواضع گفتمانی حساس و هدفمند در جهت سؤال پژوهش می‌باشند از مستندها استخراج و از جملات و متون عام و کلی صرف نظر شده است.

مستند ۱۲۴

مدت‌زمان: ۹۰ دقیقه

زمان پخش: اولین سالگرد ترور سردار قاسم سلیمانی در ۱۳ دی ۱۳۹۹

الف - سطح توصیف

ارزش‌های تجربی

واژگان «مستند ۱۲۴» حاوی ارزش‌های تجربی منفی در خصوص حکومت جمهوری اسلامی ایران، سردار قاسم سلیمانی، روحانیت، سپاه پاسداران و مسئولین است.

- با خبر کشته شدن قاسم سلیمانی شهروندان عراقی با خوشحالی از این اتفاق در خیابان‌های پایتخت رقص و پایکوبی می‌کنند (۹:۴۶)!
- حکومت کسبه و بازاریان رو برای تعطیل کردن کسب‌وکارها تحت فشار قرار می‌دهند تا جلوه‌ای ملی به عزاداری‌ها در کشور بدهد (۲۱:۱۱).
- ویدئو ارسالی: ... اماکن مغازه‌ها رو مجبور کرده که ببندند و گرنه پلمپ میشن (۲۱:۳۱).
- در شهرهای دیگر هم حکومت در تلاش است تا با روش‌های مختلف مردم را به شرکت در عزاداری مجبور کند (۳۷:۲۸).
- ...حکومت اصرار دارد جمعیت شرکت‌کننده در مراسم چشمگیر باشد (۶۰:۰۴).

ارزش‌های رابطه‌ای

- در مستند مذکور فقط ارزش‌های رابطه‌ای منفی در خصوص سردار قاسم سلیمانی قابل مشاهده است:
- تصمیم آمریکا برای هدف قرار دادن قاسم سلیمانی به نقش آفرینی او در بحران‌های خاورمیانه مربوط می‌شود... که یکی از بازیگران اصلی در ناآرامی‌های منطقه خاورمیانه بوده است (۵:۳۸).
 - ویدئوهای ارسالی: امروز ۱۳ دی ۹۸ به مناسب کشته شدن حاج قاسم به خاطر خوشحالیمون داریم شیرینی پخش می‌کنیم... شخص دیگری با گذاشتن آهنگی شاد در ماشین می‌گوید: صبح جمعه بعد از شنیدن خبر خوشحال‌کننده فوت قاسم سلیمانی... این سه روز عزای عمومی نیست، شادی عمومی... این همه بچه‌های مردم رو در آبان ماه تو کوچه و خیابون کشتید و صداوسیما ساکت موندند و هیچ خبری منعکس نکردند (۱۰:۵۳).
 - ترامپ: ارتش آمریکا موفق شد با یک عملیات بی‌عیب و نقص تروریست شماره یک جهان قاسم سلیمانی را از بین ببرد (۱۹:۳۷).

ارزش‌های بیانی

- ویدئو ارسالی: سلیمانی تیغ شمشیر این نظام بود و این تیغ رو زدن شکوندن و منم خیلی خوشحالم (۳۰:۰۶). تشبیه سردار سلیمانی به تیغ شمشیر نظام به این معناست که وی به‌عنوان محوریت و ابزار قدرت نظام جمهوری اسلامی ایران معرفی می‌شود.

بازنمایی‌های منفی برشمرده در ارزش‌های تجربی، رابطه‌ای و بیانی در صورتی است که هیچ روایتی از خیل محکوم‌کنندگان ترور سردار سلیمانی و همراهان با گفتمان رسمی روایت نمی‌شود و ارزش‌های رابطه‌ای کاملاً یک‌سویه و گزینشی در خدمت روایت‌اند.

ب) سطح تفسیر

ماجرای اصلی روایت، ۱۲۴ ساعت دلهره‌آور از ترور سردار قاسم سلیمانی تا سقوط هواپیمای اوکراینی است. نقش‌های اصلی در این مستند از یکسو دولتمردان حکومت جمهوری اسلامی هستند و از سوی دیگران مخالفان حکومتی که برای شبکه «من‌وتو» ویدئو ارسال کرده‌اند. دولتمردان به‌عنوان افرادی ناراحت و خشمگین از ترور سردار سلیمانی و افراد ارسال‌کننده ویدئو افرادی هستند که از این اقدام خوشحال و نسبت به برگزاری مراسم، تبلیغات گسترده تلویزیون برای پوشش گزارش از تشییع و خاکسپاری سردار سلیمانی منتقد و به همین دلیل روابط میان بازیگران اصلی مستند خصمانه است. زبان در این مستند محاوره‌ای و گروهی و از نظر ظاهر کلام تقریباً تمام متن دارای واژگان نشان‌دار منفی است.

ج) سطح تبیین

علاوه بر اهدافی که پیش‌تر مطرح شد به نظر می‌رسد که «مستند ۱۲۴» که در اولین سالگرد ترور سردار سلیمانی از شبکه «من‌وتو» پخش شده است، قصد دارد انتقاداتی را به رسانه و حکومت وارد و ساختار رسانه در ایران را غیر مردمی و حکومتی معرفی کنند. تأکید سازندگان مستند بر این است که همه شبکه‌های صداوسیما به پوشش مراسم تشییع و خاکسپاری سردار سلیمانی پرداخته‌اند و از حادثه هم‌زمان سقوط پرواز اوکراینی که در آن ۱۷۶ مسافر کشته شده است، غافل مانده‌اند. این در شرایطی است که شکاف تاریخی دولت-ملت در جامعه ایران، امکان بازنمایی منفی از حاکمیت و تشدید فاصله‌گذاری شهروندان از حکومت را برای این شبکه فراهم کرده است. در سال‌های اخیر که جامعه‌شناسان ایرانی، «زوال سرمایه اجتماعی» را مبتنی بر پیمایش‌های ملی طرح کرده‌اند، بازنمایی منفی این شبکه، امکان اثرگذاری بیشتری یافته است. با توجه به این شرایط زمینه‌ای است که این مستند دنبال آن است که نشان دهد حکومت جمهوری اسلامی ایران برای جان شهروندانش هیچ ارزشی قائل نیست و صرفاً رسانه را در خدمت اهداف خود برای تبلیغات گسترده برای سردار سلیمانی در خدمت گرفته است. پس از حضور میلیونی مردم در این مراسم و بازتاب آن در رسانه‌های خارجی یکی دیگر از اهداف

سازندگان این مستند، بی‌توجهی به واقعیت میدان و القای این مفهوم است که حکومت، دانش آموزان، کارمندان و کسبه را مجبور به شرکت در این مراسم کرده و همچنین رانندگان تاکسی را مجبور به چسباندن عکس سردار سلیمانی به پشت شیشه‌های خودروها کرده است تا نشان دهند که سردار سلیمانی دارای محبوبیت ملی برای همه ایرانیان بوده و شهروندان ایرانی از این اتفاق ناراحت و غمگین هستند؛ در صورتی که مستند روایت می‌کند که این‌طور نیست و اتفاقاً خیلی از شهروندان ایرانی و عراقی از این اتفاق خوشحال هستند. موارد دیگری که بر آن‌ها تأکید شده، انفعال و سردرگمی سران نظام در برابر اقدام ترور سردار سلیمانی توسط آمریکا و اذعان ترامپ به این کار و اغراق در مورد حمله به پایگاه نظامی عین الاسد است که آن‌طور که حکومت جمهوری اسلامی اعلام کرده بود خسارت مالی و جانی به بار نداشته و حکومت در زمینه اقتدار نظامی و امنیت آن چیزی نیست که همیشه در رسانه‌های داخلی و خارجی برای شهروندان ایرانی بازگو و در مورد آن تبلیغات می‌کند. به‌عنوان مثال متن زیر کنایه‌ای است به ضعف اطلاعاتی جمهوری اسلامی و در مقابل اشاره‌ای است به قدرت اطلاعاتی ارتش آمریکا

- به دلیل اطلاع ارتش آمریکا از حمله موشکی سپاه پاسداران بسیاری از نیروهای موجود در عین الاسد از ساعاتی قبل به اماکن دیگر منتقل شدند و تعداد دیگر هم با شروع حمله به پناهگاه رفتند (۷۶:۰۸)

جدول شماره ۲: ویژگی‌های دستوری و ساختاری متن در مستند ۱۲۴

رابطه نقش آفرینان	فرآیندهای فعلی	نوع افعال	نقش زبان	ظاهر کلام	نوع جملات
خصمانه	بیشتر رخدادی	بیشتر منفی	محواره‌ای	بیشتر نشان‌دار منفی	خبری

مستند پرواز ۷۵۲

مدت زمان: ۱۵۰ دقیقه

زمان پخش: اولین سالگرد سقوط هواپیمای اوکراینی در ۱۸ دی‌ماه ۱۳۹۹

الف- سطح توصیف

ارزش‌های تجربی

واژگان مستند «پرواز ۷۵۲» حاوی ارزش‌های تجربی منفی درباره حکومت جمهوری اسلامی و به‌طور خاص در خصوص نیروی هوایی سپاه پاسداران است. بخشی از شواهد موجود در مستند؛

- انگارانه‌انگار یک هواپیما سقوط کرده ... به زیرنویس هم نکردن همش دارن درباره سلیمانی حرف میزنن (۲۱:۵۸).

- سخنگوی نیروهای مسلح شایعه اصابت موشک به هواپیما رو مضحک و دروغ محض دونسته و اون رو حاصل جنگ روانی میدونه که توسط گروهی در جهت منافع آمریکا دنبال میشه (۲۵:۰۰).

- ... دولت به‌طور رسمی و با شیوه‌های مختلف بر نقص فنی به‌عنوان دلیل سقوط هواپیما اصرار داره ... (۳۲:۴۰).

- ... همچنان مسئولان هواپیمایی کشور از جمله علی‌عابدزاده اصرار به نقص فنی دارد و اعلام میکنه سقوط هواپیما به دلیل شلیک موشک، غیرعلمی و غیرممکنه (۳۶:۰۷).

- خانواده کشته‌شدگان: ... این‌یه تصمیم سیاسی کثیف بوده که این هواپیما توسط سپاه ساقط بشه حالا به هر دلیلی (۶۸:۰۷).

- سیاست اعمال فشار و کنترل خانواده‌ها حکومت به تدریج افزایش یافته و حالا در مراسم‌های تشییع، تدفین و خاکسپاری قربانیان هم ادامه داره (۶۹:۱۳).

- پس از ماه‌ها انتظار، تکذیب و پنهان‌کاری، اعتراف، انکار، فشار بر خانواده‌ها و سرکوب مطالبه اجرای عدالت پیرامون فاجعه سرنگونی پرواز ۷۵۲ ... (۸۹:۱۳).

- شگرد زبانی دیگر کاربرد روابط معنایی است که از آن بهره برده است که هم معنایی منفی برای حکومت جمهوری اسلامی است. تکذیب و پنهان‌کاری، انکار، فشار بر خانواده‌ها و سرکوب، کشتن، قاتل، زوایای پنهان، فاجعه.

ارزش‌های رابطه‌ای

در این مستند با ارزش‌های رابطه‌ای منفی متعدد روبرو هستیم:

- خانواده کشته‌شدگان: دوازده شب بود که حرکت کردیم به سمت فرودگاه لعنتی امام (۲:۲۰)

- به زیرنویس هم نکردن همش دارن درباره سلیمانی حرف میزنن، خدا لعنتتون کنه... (۲۱:۵۸).

- خانواده کشته‌شدگان: ... این‌یه تصمیم سیاسی کثیف بوده که این هواپیما توسط سپاه ساقط بشه حالا به هر دلیلی ... (۶۸:۰۷).

- خانواده کشته‌شدگان: ...خودشون کشتن خودشونم شدن صاحب‌عزا (۵۱:۷۲).
- خانواده‌های کشته‌شدگان در مکان سقوط هواپیما: شعار مرگ بر دیکتاتور... (۵۷:۸۳).

ارزش‌های بیانی

شواهد بیانی موجود در متن مستند؛

خانواده کشته‌شدگان: اشک تمساح می‌ریختند که ما خیلی متأثر و متأسف هستیم و می‌خواهیم بیایم دیدنتون ... (۴:۶۷). اشاره‌ای است به همدردی مسئولین سپاه که در متن فریب خانواده‌ها نام می‌گیرد.

- خانواده‌های کشته‌شدگان در مکان سقوط هواپیما: ...هشت ماه پیش اینجا یه کربلا و یه عاشورا بود،...اونا میدونستن قتلگاه میرن، اینا نمی‌دونستن (۰:۸۲). تشبیه مکان سقوط هواپیما به کربلا

- خانواده کشته‌شدگان: آدم جنایتکار چطور ممکنه در تحقیقات شرکت کنه، مگه چاقو دسته خودش رو می‌پره؟...از نظر ما همه اینها یک نمایش‌نامه است... (۱۱:۱۰۱). اشاره‌ای است به اینکه افرادی که مسئول سقوط هواپیما بوده‌اند حالا چطور ممکن است که خودشان را محکوم کنند.

ب- سطح تفسیر

ماجرای اصلی در این مستند پرداختن به ماجرای سقوط هواپیمای مسافربری اوکراینی در دی‌ماه ۱۳۹۸ است و از نظر محتوایی می‌توان آن را ادامه «مستند ۱۲۴» در نظر گرفت. نقش‌آفرینان اصلی شامل خانواده‌های کشته‌شدگان، برخی از مسئولین حکومت جمهوری اسلامی و دولتمردان خارجی و کارشناسان نظامی و هوایی خارجی است که با آن‌ها مصاحبه می‌شود. روابط میان عمده نقش‌آفرینان با دولتمردان ایرانی غیردوستانه است. زبان در این مستند محاوره‌ای است و در برخی موارد واژه‌های رکیکی قابل‌مشاهده است.

ج- سطح تبیین

تعارضات ساختاری پدیدآمده در جامعه و ناآرامی‌های آبان ماه سال ۹۸ و به تبع آن کاهش سرمایه اجتماعی نهادی در جمهوری اسلامی، زمینه‌بازنمایی منفی از سپاه پاسداران توسط یک گفتمان اپوزیسیون را بیشتر فراهم کرده است.

مهم‌ترین هدف ساخت مستند بازنمایی منفی سپاه و کاهش سرمایه‌های اجتماعی این نهاد در میان شهروندان ایرانی است. بارها و بارها مخالفین حکومت جمهوری اسلامی در تلاش بوده‌اند

تا با حمله به سپاه پاسداران آن را به‌عنوان نهادی غیر مردمی و شاید ضد مردمی معرفی کنند که صرفاً در جهت حمایت از افراد و گروه خاصی تشکیل شده است. نهادی که هم در مناسبات داخلی و هم در مناسبات خارجی حکومت تأثیر فراوانی در عرصه‌های نظامی و اقتصادی داشته است. مستند مذکور در تلاش است تا سپاه پاسداران را متهم به دروغ کند و این باور را در اذهان به وجود آورد که شلیک به هواپیمای مسافربری عمدی بوده است تا از آن به‌عنوان یک سپر انسانی در مقابل حملات احتمالی متقابل آمریکایی‌ها استفاده شود، بنابراین در این مستند مسئولین دولت جمهوری اسلامی و خصوصاً مسئولین سپاه به دروغ‌گویی، پنهان‌کاری، لاپوشانی و تناقض در گزارشات و مصاحبه‌ها متهم می‌شوند. مخالفین اظهارات متناقض، سکوت خبری، عدم تحویل جعبه سیاه به کشور سازنده و پاک‌سازی منطقه سقوط هواپیما قبل از رسیدن کارشناسان اوکراینی را دلیلی بر ادعای خود می‌دانند.

جدول شماره ۳: ویژگی‌های دستوری و ساختاری متن در مستند پرواز ۷۵۲

رابطه نقش آفرینان	فرآیندهای فعلی	نوع افعال	نقش زبان	ظاهر کلام	نوع جملات
خصمانه	بیشتر رخدادی	بیشتر منفی	مجاورهای	بیشتر نشان‌دار منفی	خبری

مستند شهبانو

مدت‌زمان: ۱۸۰ دقیقه

زمان پخش: ۶ دی ۱۳۹۵

الف - سطح توصیف

ارزش‌های تجربی

مستند شهبانو حاوی ارزش‌های تجربی مثبت گفتمان پهلوی است، برجسته‌ترین موضوعات در این مستند ارزش دادن به جایگاه زن و توسعه و پیشرفت کشور در دوران این حکومت است.

- فرح پهلوی: ۲۹ اسفند ۱۳۳۹ اعلیحضرت فرمانی دادند که عنوان من بشه «شهبانو» که تأکیدی بود به هویت ایرانی و اهمیتی که می‌خواستند بدهند به زنان (۴۵:۵۱).

- مراسم تاج‌گذاری اهمیتی بود که اعلیحضرت می‌خواستند به زنان بدهند و به این موضوع اعتقاد داشتند، من همیشه میگم وقتی اعلیحضرت اون تاجر و بر سر من گذاشتند مثل اینکه تاج رو بر سر همه زن‌های ایرانی گذاشتند (۶۹:۴۰).
- اعلیحضرت انقلاب سفید رو انجام دادند، اصلاحات ارضی کردند، کارگرها رو سهام‌دار کارخانه‌ها کردند، به زن‌ها حقوق یکسان دادند (۷۹:۰۸).
- ... اعلیحضرت همیشه می‌گفت که من نمی‌خوام تاج و تخت من رو روی خون ملت خودم قرار بدم (۱۲۶:۲۵).
- گوینده خارجی: سال، سال زنان است اینجا ایران قرن بیستم مردان و زنان حقوقی برابر دارند و تحولات زن ایرانی کاملاً آشکاره و او در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و فرهنگی و صنعتی حضوری چشمگیر دارد... ۱۸۰۳ استاد دانشگاه و ۳۱۶ زن قاضی در ایران وجود دارند (۸۰:۵۶).

ارزش‌های رابطه‌ای

ارزش‌های رابطه‌ای مثبت

- در کل ارزش‌های رابطه‌ای مثبت مربوط به حکومت پهلوی، محمدرضا شاه پهلوی و انورالسادات می‌شود:
- گوینده یک رادیوی خارجی زبان: فرح به وزیر غیررسمی فرهنگ، بهداشت، آموزش و رفاه ایران تبدیل شده است... او تعداد کودکان‌های ایران را هم چندین برابر کرده است (۷۲:۱۱).
 - اعلیحضرت پادشاهی بود که تمام زندگی و وجودش برای ایران و ایرانی بود (۱۳۲:۱۷).

ارزش‌های رابطه‌ای منفی

- این ارزش‌ها مربوط به انقلابیون و رهبری انقلاب است:
- اونایی که دشمنی داشتن به حرفایی می‌زدن و می‌گفتن که این اصلاً بچه شاه نیست، ولی خوشبختانه ولیعهد مثل پدرش بود که نمیتونستن بگن بچه شاه نیست، بعد گفتن نمیتونه حرف بزنه... (۴۵:۲۱).
 - جمهوری اسلامی به تعداد نوشته که درست نیست مثل کتاب «دخترم فرح» جعلی است و مادرم هرگز خاطراتی ننوشت (۸۵:۰۸).

- ...روزنامه لوموند فرانسه همیشه بر ضد ما می‌نوشت... (۹۲:۲۶).
- انورالسادات: ... من خمینی را درک نمی‌کنم، دیوانه است؛ مسلمان نیست، من این حرف را می‌توانم بزنم (۱۱:۱۳۳).

ارزش‌های بیانی

- ... شاه، عقاب اوپکه... (۱۲۲:۲۸). تشبیه شاه به عقاب اوپک به معنای این است که وی با تسلط بر بازار جهانی نفت قیمت آن را تعیین می‌کند.
- ... خیلی‌ها می‌گن خدا بیمارزش، روحش شاد. خب به دلیل شبکه‌های اجتماعی است که مردم می‌بینن و فهمیدند که مملکت ایران کجا بود و به کجا رسیده (۱۱:۱۵۹). این جمله اشاره‌ای تلویحی است به اینکه وضعیت جامعه ایران و شهروندانش، به روایت بازنمایی شده در مستند از هر نظر در پهلوی نسبت به حکومت جمهوری اسلامی بهتر بوده است. درحالی‌که به هیچ شاخص سنجش توسعه مشخصاً پرداخته نشده است.

ب- سطح تفسیر

ماجرای اصلی در این مستند روایت فرح پهلوی از زمان تولد خود تا زمان مصاحبه با وی است، البته بیشتر محتویات مستند بر اقدامات وی به‌عنوان یک مسئول اجرایی به موازات سایر نهادها و وزارتخانه‌هاست که از طرف شاه این وظایف به او محول شده است. نقش‌آفرینان مستند شامل حکومت پهلوی، انقلابیون و کشورهای خارجی و دولتمردان آن‌ها که با ایران رابطه سیاسی خوبی دارند روابط میان نقش‌آفرینان، رابطه‌ای هم دوستانه و هم خصمانه است، به عبارتی رابطه حکومت پهلوی با کشورهای خارجی رابطه‌ای دوستانه و با انقلابیون خصمانه است. زبان در این مستند محاوره‌ای است و در جهت تمجید و تکریم حکومت پهلوی و محمدرضا شاه و جامعه ایران استفاده می‌شود.

ج- سطح تبیین

«مستند شهبانو» درصدد است مواردی را برجسته کند که در حکومت جمهوری اسلامی مورد بحث و مناقشه است، یکی از مهم‌ترین این موارد مقایسه ایران فعلی با ایران پهلوی است به این معنا که برای مخاطب و شهروند ایرانی این‌گونه بازنمایی شود که ایران در حکومت پهلوی از هر نظر بهتر بوده است. موضوع مهم تأثیرگذاری بر نیمی از شهروندان یعنی زنان است، آنچه در این

مستند برجسته می‌شود اهمیتی است که حکومت پهلوی به زنان می‌دهد، به‌عنوان مثال بنیان‌گذاری سازمان زنان برای آموزش آن‌ها برای کار و زندگی و احداث بنگاه‌های حمایت از مادران در سراسر ایران نمونه‌هایی از این اهمیت است. تأکید بر لیاقت، درایت و دلسوزی، سادگی و بی‌آلایش بودن فرح پهلوی را هم باید به‌عنوان یکی از اهداف دیگر مستند در پاسخ به نقدهای پیرامون وی در نظر گرفت، اقداماتی چون احداث کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، فرهنگ‌سرای نیاوران، سازمان گفت‌وگوی تمدن‌ها. در مورد کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هدف این است که به مخاطب بفهماند که این کانون در آن ایجاد شده است. در این مستند بازنمایی آزادی‌خواهی و دموکراسی و بالا بودن شاخص‌های توسعه انسانی در دوره پهلوی، که نسبتی با آمارهای وضعیت سیاسی در دوره پهلوی ندارد، برجسته می‌شود. این در حالی است که نسلی که مخاطب این شبکه است عموماً با وضعیت سیاسی در دوره پهلوی دوم بیگانه‌اند و به دلیل شکاف دولت-ملت موجود و بی‌اعتمادی به نهادهای رسمی، روایت بدیل ارائه شده را می‌پذیرد.

جدول شماره ۴: ویژگی‌های دستوری و ساختاری متن در مستند شهبانو

نوع جملات	ظاهر کلام	نقش زبان	نوع افعال	فرآیندهای فعلی	رابطه نقش‌آفرینان
خبری	بیشتر نشان‌دار مثبت	محاوره‌ای	بیشتر مثبت	بیشتر کنشی	دوستانه

شاهد تاریخ

مدت‌زمان: ۶۰ دقیقه

زمان پخش: ۲۹ مهرماه ۱۳۹۶

الف - سطح توصیف

ارزش‌های تجربی

واژگان مستند «شاهد تاریخ» به‌طور کلی حاوی ارزش‌های تجربی مثبت در مورد حکومت پهلوی و به‌صورت جزئی در خصوص ویژگی‌های محمدرضا شاه پهلوی، لیاقت‌های امیر اصلا‌ن افشار وزیر تشریفات شاه و جایگاه سیاسی موفق ایران در مجامع بین‌المللی و موارد دیگر است که به آن‌ها

اشاره می‌شود. به عبارتی راوی در همه اثر به این دو مورد اشاره می‌کند و دیدگاه خود را از منظر گفتمان حقیقت به‌عنوان یک شاهد روایت می‌کند.

- امیر اصلان افشار: این یه افتخار بزرگی برای کشور ما بود اون هم به خاطر نام خوب کشور و روابط حسنه ما با این کشورها بود، این رابطه إنقد خوب بود که همه عرب‌ها به ما رأی دادند... حالا نوبت رسید به رئیس شورای حکام سازمان انرژی هسته‌ای رسید و از ۲۶ کشور همه به ایران رأی داده بودند (۱۹:۵۴).

- ایران از معدود کشورهایی بود که با هر دو بلوک شرق و غرب روابط دوستانه‌ای برقرار کرده بود (۳۴:۰۵).

- به پاس فعالیت‌های افشار در دانشگاه «یوتا» به او دکترای افتخاری داده می‌شود و ایالت یوتا ۲۵ اکتبر را روز ایران نام‌گذاری می‌کند... (۲۳:۵۸).

- در دوره سفارت افشار در آلمان غربی، بیست و پنج درصد سهام کارخانه فولادسازی کروپ توسط ایران خریداری می‌شود و نخستین مذاکرات در ایجاد نیروگاه اتمی با آلمانی‌ها انجام می‌گیرد و با ابتکار افشار هفته ایران برای بازاریابی محصولات ایرانی در آلمان به راه می‌افتد (۲۷:۲۶).

- شاه و همراهانش قبل از خروج از کشور در فرودگاه منتظر می‌مانند تا نتیجه کار مجلس در دادن رأی اعتماد به بختیار مشخص شود... (۴۸:۱۹).

در جمله فوق عبارتی که زیر آن خط کشیده شده است به نظر می‌رسد اشاره‌ای تلویحی به استقلال مجلس در حکومت پهلوی و عدم دخالت شاه در امور مجلس است. از جمله این چنین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که شاه نمی‌داند که آیا بختیار رأی اعتماد می‌گیرد یا خیر چون بر مجلس و نمایندگان اعمال قدرت نمی‌کند.

ارزش‌های رابطه‌ای

در همه اثر امیر اصلان افشار محمدرضا شاه پهلوی را «علیحضرت» خطاب می‌کند و از جملات محترمانه‌ای در مورد او استفاده می‌کند.

- ... افشار: یه کاغذ نوشتم که به عرض اعلیحضرت برسونم ... اعلیحضرت فرمودند که اگه زورتون میرسه که اینکارو انجام بدید، اقدام کنید (۱۶:۳۹)

ارزش‌های بیانی

- ...در آبان ۵۷ آتش انقلاب به شدت شعله‌ور می‌شود ... (۵۷:۳۶).
- عبارت آتش انقلاب اشاره به جدیت و فراگیری انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ است.
- من می‌خوام بگم به ایرانیانی که در شب مهتابی توی ماه رو نگاه میکنن و امید دارند در اونجا به تصویر ببینند، این طرف و اون طرف ماه رو نگاه کنید، دوتا ستاره هستند در اونجا به اونها نگاه کنید این دو تا ستاره یکیش محمدرضاشاهه و دیگری رضاشاه و هر دوی اینها تا دنیا دنیااست تا ابد در آسمان ایران خواهند درخشید (۵۲:۴۳).
- در جمله «ایرانیانی که در شب مهتابی توی ماه رو نگاه میکنن و امید دارند در اونجا به تصویر ببینند» اشاره‌ای است به انقلابیون که در ایام انقلاب معتقد بودند تصویر رهبر انقلاب در ماه قابل مشاهده است؛ اما در جمله بعدی محمدرضا شاه و رضاشاه پهلوی به ستاره تشبیه شده‌اند و عبارت تا ابد در آسمان ایران خواهند درخشید اشاره‌ای است به اقدامات پادشاهان پهلوی در جهت پیشرفت و توسعه ایران و ماندگاری این اقدامات در افکار مردم ایران

ب- سطح تفسیر

ماجرای اصلی در این مستند به تصویر کشیدن چهره مثبتی از حکومت پهلوی، محمدرضا شاه پهلوی و امیر اصلاان افشار است. نقش‌آفرینان اصلی این مستند، وزیر تشریفات او و کشورهای طرفدار حکومت پهلوی هستند. به این ترتیب روابط میان نقش‌آفرینان، رابطه‌ای دوستانه و تعاملی است و فقط در موارد محدودی به صورت تلویحی از واژگان نشان‌دار منفی برای بازنمایی انقلابیون استفاده شده است.

ج- سطح تبیین

آن گونه که گفتمان جمهوری اسلامی سعی دارد گفتمان پهلویسم را به حاشیه برد این است که این حکومت را دست‌نشانده و وابسته به قدرتهای جهانی می‌داند، اما این مستند سعی بر این دارد که نگاهی متفاوت به مخاطب عرضه کند و در تلاش است که در زمینه روابط بین‌الملل، جایگاه سیاسی و اعتبار بین‌المللی ایران هر دو گفتمان را به مقایسه با یکدیگر قرار دهد. خرده گفتمان «من‌وتو» تکیه می‌کند بر روابط خارجی و دوستانه حکومت پهلوی با سایر کشورها و موفقیت این حکومت در نیل به ریاست شورای حکام سازمان انرژی اتمی. همچنین همان‌طور که قبلاً گفته شد این مستند در تلاش است که ایران در حکومت پهلوی را کشوری نشان دهد که

در مسیر توسعه و پیشرفت اقتصادی است که با وقوع انقلاب این امر محقق نمی‌شود؛ بنابراین خرده گفتمان «من‌وتو»، در تلاش است که گفتمان جمهوری اسلامی را عامل عقب‌ماندگی اقتصادی و بازایستادن از مسیر توسعه و پیشرفت و انزوای سیاسی کشور ایران نشان دهد.

جدول شماره ۵: ویژگی‌های دستوری و ساختاری متن در مستند شاهد تاریخ

رابطه نقش آفرینان	فرآیندهای فعلی	نوع افعال	نقش زبان	ظاهر کلام	نوع جملات
دوستانه	بیشتر رخدادی	بیشتر مثبت	محواره‌ای	بیشتر نشان‌دار مثبت	خبری

جدول زیر یافته‌های پژوهش را به‌طور خلاصه به ما نشان می‌دهند.

جدول شماره ۶: خلاصه یافته‌ها

شماره ردیف	نام مستند	موضوع مستند	گزاره‌های گفتمانی مسلط	هدف از ساخت مستند	«خود» در متن	«دیگری» در متن
۴	شاهد تاریخ	شرح زندگی شخصی امیر اعلان افشار و روابط نزدیک وی با محمدرضا شاه پهلوی	حکومت پهلوی به‌عنوان حکومتی مقتدر و دارای اعتبار	بازنمایی مثبت حکومت پهلویی، محمدرضا شاه و امیر اعلان افشار	دولت‌های آمریکا-آلمان-دولتمردان حکومت پهلوی	حکومت جمهوری اسلامی
۷	شهبانو	روایت فرح پهلوی از زندگی خود از زمان کودکی تا زمان مصاحبه	زن در جایگاه سوزده قدرت	بازنمایی مثبت حکومت پهلوی به‌عنوان حکومت حامی ارزش‌های زنانه و دارای اعتبار در جهان	دولتمردان آمریکا، آلمان و پهلوی	انقلابیون- رهبر انقلاب
۹	هواپیمای ۷۵۲	ماجرای سقوط هواپیمای اوکراینی در دی ۱۳۹۸	سپاه پاسداران در جایگاه گفتمان قدرت	بازنمایی منفی از سپاه پاسداران و دولتمردان ایرانی به‌منظور کاهش سرمایه اجتماعی آن‌ها میان شهروندان ایرانی	خانواده کشته‌شدگان- دولت‌های اوکراین و کانادا	دولت جمهوری اسلامی- سپاه پاسداران- صداوسیما
۱۰	مستند ۱۲۴	گزارشی از زمان ترور سردار سلیمانی تا سقوط هواپیمای اوکراینی	حضور ارزش‌های گفتمان جمهوری اسلامی	بازنمایی منفی سردار سلیمانی، سپاه پاسداران، مسئولین و صداوسیما به‌عنوان یک نهاد غیر مردمی	مخالفین حکومت جمهوری اسلامی و سردار سلیمانی	سردار سلیمانی- مردم شرکت‌کننده در مراسم سردار سلیمانی- دولتمردان- صداوسیما

نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش چگونگی بازنمایی جمهوری اسلامی و حکومت پهلوی در گفتمان شبکه «من‌وتو» بوده است، به همین دلیل با استفاده از نظریه تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف و همچنین مفهوم نظری بازنمایی بر آن شدیم تا به این پرسش اساسی پاسخ دهیم که: شبکه «من‌وتو» چگونه گفتمان جمهوری اسلامی و پهلوی را بازنمایی می‌کند؟ با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین، اطلاعاتی را دسته‌بندی و کسب کردیم. در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش باید گفت که شبکه «من‌وتو» به‌طور کلی جمهوری اسلامی را به صورت منفی و حکومت پهلوی را به صورت مثبت بازنمایی کرده است.

الف- بازنمایی منفی جمهوری اسلامی ایران

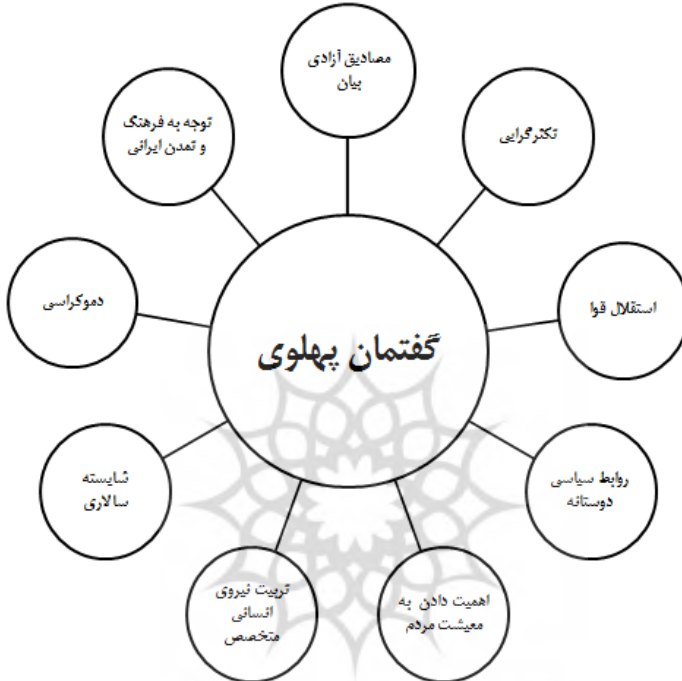
شبکه «من‌وتو» با تأکید بر نابودی سرمایه‌های مالی و انسانی کشور توسط دولت جمهوری اسلامی، سپاه پاسداران و فرماندهان آن، دولتمردان، نهاد ریاست جمهوری، رهبر انقلاب و انقلابیون را به‌عنوان عناصر و ارکان حکومت جمهوری اسلامی را به‌صورت منفی بازنمایی کرده است. با توجه به مواردی که مطرح شد و مواردی که در زیر به آن‌ها اشاره می‌شود، شبکه «من‌وتو» درصدد بازنمایی منفی گفتمان جمهوری اسلامی بوده است.

شکل ۲: چگونگی بازنمایی جمهوری اسلامی در گفتمان شبکه «من‌وتو»

ب- بازنمایی مثبت حکومت پهلوی

شبکه «من‌وتو» با تأکید بر اقدامات مثبت پادشاهان پهلوی اول و دوم، فرح پهلوی و دولتمردان آن و تأکید بر جایگاه تأثیرگذار و قدرتمند سیاسی ایران در جوامع بین‌المللی در زمان حکومت پهلوی، این حکومت را به‌صورت مثبت بازنمایی کرده است.

شکل ۳: چگونگی بازنمایی حکومت پهلوی در گفتمان شبکه «من‌وتو»

بنابراین، این شبکه درصدد بوده تا هویت شهروند ایرانی را به‌عنوان سوزهای برساخته شده معرفی کند که محصول فرهنگ و تمدن ایرانی - باستانی است که به‌اجبار و به‌وسیله دستگاه‌های ایدئولوژیک گفتمان جمهوری اسلامی، هویت جعلی ایرانی- اسلامی را به‌عنوان هویتی بیگانه و تحمیلی پذیرفته است و به همین دلیل وظیفه خود می‌داند تا به‌عنوان ابزار رسانه‌ای حکومت پهلوی و سلطنت‌طلبان، در برابر گفتمان مسلط جمهوری اسلامی و ارکان آن مقاومت و آن را به حاشیه براند.

بنا به داده‌های پژوهشی قابل استناد، این تلویزیون ماهواره‌ای فارسی‌زبان، با دولت انگلستان، خانواده پهلوی و بخشی از نیروهای اپوزیسیون خارج از ایران موسوم به سلطنت‌طلبان در ارتباط است

(نزاكتی، ۱۳۹۴: ۶۴-۵۸). گواه این ارتباط را می‌توان در برنامه‌های مختلف این شبکه مانند «اتاق خبر» و «تونل زمان» مشاهده کرد که چگونه از طریق دعوت میهمان و مصاحبه، انتشار توئیت و از جمله پخش فیلم و موسیقی مرتبط با گروه‌های مذکور، این کار صورت می‌پذیرد. بنابر نظریه اقتصاد سیاسی، مالکان رسانه، صاحبان صنایع فرهنگی و ارتباطی از طریق تولید آگاهی و اطلاعات همسو با منافع طبقاتی خود دست به اعمال قدرت می‌زنند. پس عمده‌تاً چارچوب تحلیل در اقتصاد سیاسی ارتباطات، معطوف به محور تولید و مالکیت سازمان‌های ارتباطی و رسانه‌ای است.

ناظر به این رویکرد، هدف از ساخت مستندهای مذکور این است که با زیر سؤال بردن مشروعیت نظام جمهوری اسلامی، بیان خلأها و مشکلات کشور، نظامی ناکارآمد و فاسد، ناتوان، استبدادگر و خون‌ریز به تصویر بکشد. همچنین در بازنمایی بین‌المللی که از ایران توسط این رسانه مستقر در لندن می‌شود، رفتار حاکمیت با مردم مغایر با حقوق بشر است و فعالیت‌های سپاه پاسداران در منطقه، برخلاف میل مردم ایران، ماجراجویانه یا شرارت‌آمیز است. این بازنمایی از انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی هم‌راستا با سیاست‌های تهیه‌کنندگان برنامه و در جهت منافع مالکان رسانه «من‌وتو» است. در گام بعد تقابل گفتمانی با حکومت مستقر در ایران، به روش‌هایی در سایر برنامه‌های این شبکه به نمایش درمی‌آید. در وهله اول حکومت جمهوری اسلامی حکومتی ناکارآمد و فاسد بازنمایی می‌شود؛ گفتمان انقلاب اسلامی، گفتمانی شعاری، پوسیده و قدیمی است که گاه مورد تمسخر قرار می‌گیرد؛ اما در دومین قدم ایدئولوژی‌های طبقاتی صاحبان سرمایه باید تبیین شود. این روایت اغلب به این‌گونه صورت می‌پذیرد که در دوره حکمرانی محمدرضا شاه پهلوی، ایران کشوری روبه‌پیشرفت، قدرتمند و مورد احترام منطقه بوده و شاه مخلوع نیز، فردی وطن‌پرست، مردم‌دوست و متمدن. درنهایت نیز با وقوع انقلاب اسلامی، وضعیت مناسب ایران به وضعیتی نابسامان مبدل می‌شود.

همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد شبکه «من‌وتو» در دهه اخیر به خرده گفتمانی در برابر گفتمان جمهوری اسلامی و اقدامات آن بدل که طبق تحقیقات انجام‌شده با ساخت برنامه‌های تولیدی جذاب و سرگرم‌کننده، علاوه بر مصرف رسانه‌ای مخاطبان، به دلیل تولید محتوای سیاسی، گفتمانی، فرهنگی، علمی، تاریخی و ... توانسته است مخاطبان را به سمت خود جذب و بر آن‌ها تأثیرگذار باشد؛ این اثرگذاری نه تنها موجب تغییر فضای گفتمانی جامعه بلکه به ایجاد بی‌ثباتی، بحران و شکاف بین دولت - ملت می‌انجامد که نتیجه آن کاهش سرمایه اجتماعی افراد حقیقی و حقوقی از جمله دولتمردان و کم اعتبار شدن و یا حتی بی‌اعتبار شدن رسانه‌های داخلی

است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که رسانه ملی با برخورداری از شناخت کافی نسبت به شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه در سیاست‌گذاری‌های مربوط به تولید برنامه‌های خود تجدیدنظر اساسی داشته باشد تا تأثیر آن نسبت به رسانه‌های مشابه عمیق‌تر شود. همچنین با اتخاذ رویکردی مناسب و به دور از نگاه سیاسی و ایدئولوژی خاص، موجب جذب قشرهای مختلف جامعه به رسانه ملی شود. آنچه در این میان اهمیت بنیادین دارد، کاستن از شکاف دولت-ملت برای کاهش اثرگذاری بازنمایی‌های منفی است.

منابع

آجیلی، هادی (۱۳۸۹)، «صورت‌بندی گفتمان اسلامی در روابط بین‌الملل»، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق

ایازی، فاطمه سادات (۱۳۹۲)، **تحلیل گفتمان انتقادی بازنمایی هویت ایرانی در شبکه فارسی‌زبان «من‌وتو»**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی

باستانی، سوسن، زهره امیدی پور و علی رجبلو (۱۳۹۲)، «**تحلیل خرده گفتمان‌های زنان در دوره مشروطیت**»، فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ۵، شماره ۱

بزم آور، سعید (۱۳۹۶)، **مطالعه بازنمایی ایران در «دوره پهلوی دوم» و «جمهوری اسلامی» در مستندهای سیاسی شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو»: با تکیه بر مستند «انقلاب ۵۷»**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، دانشکده ارتباطات و رسانه

بشیر، حسن (۱۳۹۹)، **روش عملیاتی تحلیل گفتمان**، تهران: سروش

پهلوان نژاد، محمدرضا و نصرت ناصری مشهدی (۱۳۸۷)، **تحلیل متن نامه‌ای از تاریخ بیهقی**، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه مشهد، سال ۱۶، شماره ۶۲، صفحات ۳۷ تا ۵۷

تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۷)، «**غیریت و هویت شکل‌گیری گفتمان انقلابی در ایران**»، پژوهشنامه متین، شماره اول، صفحات ۸۳ تا ۱۰۶

سعید، بابی اس (۱۳۷۹)، **هراس بنیادین اروپا مداری و ظهور اسلام‌گرایی**، ترجمه غلامرضا جمشیدی‌ها و موسی عنبری، تهران: دانشگاه تهران

سلطانی، علی‌اصغر و امیرعلی قریشی (۱۳۹۴)، **تحلیل گفتمان برنامه‌های تولیدی «من‌وتو»**، فصلنامه رسانه‌های نوین، سال اول شماره ۳، صفحات ۳۵ تا ۵۲

شهاب، فوزیه (۱۳۹۲)، «**تحلیل محتوای برنامه افاق خبر شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو»**»، فصلنامه مطالعات ماهواره و رسانه‌های جدید، شماره ۴ و ۵ صفحات ۷۱ تا ۹۶

علیزاده، عبدالرحمان و زرین زردار (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر تماشای شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو» توسط جوانان، مطالعات رسانه‌های نوین، صفحات ۳۱ تا ۶۵

فاضلی، محمد (۱۳۸۳)، «گفتمان و تحلیل گفتمان انتقادی»، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، شماره ۱۴

فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹)، تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه فاطمه شایسته پیران و همکاران، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

فرکلاف، نورمن (۱۳۸۹)، تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه گروه مترجمان، چاپ سوم، تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها

لطفی پور ساعدی، کاظم (۱۳۷۲)، «درآمدی به سخن کاوی»، مجله زبان‌شناسی، شماره ۱، صفحات ۹ تا ۳۹

مهدی زاده، سید محمد (۱۳۸۷)، رسانه‌ها و بازنمایی، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نزاکتی، فرزانه و مصطفی اسد زاده (۱۳۹۸)، «سیاست - سرگرمی در شبکه ماهواره‌ای «من‌وتو»»، فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری و شنیداری، دوره ۱۳، شماره ۲۹، صفحات ۹ الی ۳۰

وبسایت شورای نگهبان (۱۳۹۹)، «اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، چهارشنبه، ۱۰ دی <https://www.shora-gc.ir/fa/news/4707>

یورگنسن ماریان، فیلیپس لویئیز (۱۳۹۴)، نظریه و روش در تحلیل گفتمان، چاپ پنجم، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی

یورگنسن، ماریان و فیلیپس لویئیز (۱۳۸۹)، نظریه و روش در تحلیل گفتمان، ترجمه هادی جلیلی، تهران: نشر نی، ۱۳۸۹

Ajili, Hadi (2010), *"Formulation of Islamic Discourse in International Relations"*, Tehran: Imam Sadeqh University Publications (In Persian)

Alizadeh, Abdurrahman and Zareen Zardar (2016), *factors affecting the viewing of Manoto TV by young people*, New Media Studies, pages 31-65(In Persian)

Ayazi, Fatemeh Sadat (2012), *critical discourse analysis of the representation of Iranian identity in the Persian-language Tv "Manoto"*, master's thesis, Ferdowsi University of Mashhad, Faculty of Literature and Humanities(In Persian)

Bashir, Hassan (2019), *Discourse Analysis Operational Method*, Tehran: Soroush(In Persian)

Bastani, Sosan, Zohreh Omidipour and Ali Rajablo (2012), *"Analysis of Women's Discourses in the Constitutional Period"* Historical Sociology Quarterly, Volume 5, Number 1(In Persian)

Bazm Avar, Saeed (2016), *study of the representation of Iran in the "Second Pahlavi Period" and "Islamic Republic"* in the political documentaries of the TV Manoto: based on the documentary "Revolution 57", Master's thesis, University of Broadcasting of the Islamic Republic of Iran , Faculty of Communication and Media(In Persian)

- Fairclough, Norman (2000), *Critical Analysis of Discourse*, translated by Fatemeh Shaista Piran and colleagues, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. (In Persian)
- Fairclough, Norman (2010), *critical analysis of discourse*, translated by the group of translators, third edition, Tehran: Media Studies and Development Office (In Persian)
- Fazli, Mohammad (2014), "*Discourse and Analysis of Critical Discourse*", Journal of Humanities and Social Sciences, No. 14 (In Persian)
- Jorgensen Marian, Phillips Louise (2014), *Theory and Method in Discourse Analysis*, fifth edition, translated by Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Jorgensen, Marian and Phillips Lewis (2010), *Theory and Method in Discourse Analysis*, translated by Hadi Jalili, Tehran: Nei, 1389 (In Persian)
- Lotfipour Saedi, Kazem (1992), "*Introduction to Speech Analysis*", Journal of Linguistics, No. 1, pages 9 to 39 (In Persian)
- Mahdzadeh, Seyyed Mohammad (2007), *Media and Representation*, Tehran: Publications of the Ministry of Culture and Islamic Guidance (In Persian)
- Nezakhti, Farzaneh and Mostafa Asadzadeh (2018), "*Politics-Entertainment on "Manoto" TV*", Scientific Quarterly Journal of Visual and Audio Media, Volume 13, Number 29, Pages 9-30 (In Persian)
- Pahlavan Nejad, Mohammad Reza and Nosrat Naseri Mashhadhi (2007), *analysis of a letter from the history of Beyhaqi*, Journal of Faculty of Literature and Humanities, University of Mashhad, year 16, number 62, pages 37-57 (In Persian)
- Saeed, Babi S (2000), *The fundamental fear of European orientation and the rise of Islamism*, translated by Gholamreza Jamshidiha and Musa Anbari, Tehran: University of Tehran (In Persian)
- Shahab, Fouzia (2012), "*Analysis of the content of the program of the newsroom of the Manoto Tv*", Quarterly Journal of Satellite and New Media Studies, numbers 4 and 5, pages 71 to 96 (In Persian)
- Soltani, Ali-Asghar and Amir-Ali Qureshi (2014), *Discourse Analysis of "Manoto" Production Plans, New Media Quarterly*, Year 1, Number 3, Pages 35-52 (In Persian)
- Tajik, Mohammadreza (1998), "*Alienity and identity of the formation of revolutionary discourse in Iran*", Matin research paper, number one, pages 83 to 106 (In Persian)